

Vainajan ruumis folkloressa

Studia collegialia 7.11.2010

Kaarina Koski

Helsingin yliopisto

Ruumis kuoleman edustajana

- Hajoava ruumis edelsi luurankoa kuoleman symbolina
- Maalaustaide vs. folklore
- Kuolleet ja ruumiit kuolemaa levittävinä esim. hajun välityksellä
- Kuolleiden yhteisö elävien yhteisön jatkumona mutta silti sille vastakkaisena

Hans Baldung 1510

Kuolemaan liittyvä folklore

- Kertomuksia, mielikuvia, uskomuksia
- Rituaaleja ja käytäntöjä tulkintoineen
- Muodostivat vielä 1800-luvulla tärkeän osan kansanomaista maailmankuvaa kristinuskon ja tieteellisen maailmankuvan katveessa
- Ei yhtenäistä järjestelmää
- Mielikuvien ja assosiaatioiden vaikuttavuus

Vainajan ruumis ja pelko

- Ruumiista on hankkiuduttava eroon
 - Sekä vainaja että ruumis on siirrettävä rituaalisesti pois yhteisöstä, johon ne eivät enää kuulu
- Ruumiita kohtaan tunnettu pelko
- Vainajaa kohtaan tunnettu pelko
- Käsitukset sielusta ja ruumiista kuuluvat yhteen
 - Fyysinen ja moraalinen ulottuvuus

Pelko ruumiita kohtaan

- Ruumis melkein-ihmisenä, epäkategoriana
 - Vaistomainen inho
- Ruumiista tarttuu "kalma"
 - Kulttuurinen peruste kosketuskieltoon
 - Sairastuminen myös ruumiin säikähtämisestä
- Ruumis voi lähteä liikkeelle
 - Ruumiiseen voi asettua paha henki

Ruumis + pelko vainajaa kohtaan

- Hautaamaton vainaja voi kulkea öisin
 - Ruumiinvalvojaisten merkitykset
- Vainaja näkee ja kuulee ruumiina
- Voi pahastua ja kostaa
 - Käsitys kuolleiden katkeruudesta eläviä kohtaan
 - Vainaja on vaarallisin omille läheisilleen
 - Kuoleman aiheuttama stressi purkautuu pelkona vainajaa ja ruumista kohtaan

Ruumiin ja hengen yhteys

- Ruumiin saastaisuudessa on persoonallinen ulottuvuus
- Kalmatartunta voi tulla myös vainajan loukkaamisesta
- Sielun ja ruumiin voimat hiipuvat yhtä matkaa
 - Vainaja voi kulkea, kun luissa on vielä lihaa
 - Kun hautakumpu on laskeutunut, kuollutta ei enää tarvitse lepytellä

Ruumiin elämä kuoleman jälkeen

- Kuolemassa ruumis joutuu muutoksen tilaan
- Ruumis on vaaraton vasta stabiilissa tilassa
- Biologinen kuolema on prosessi, joka päättyy vasta kun lihat ovat hajonneet
- Ruumiissa on elämää: spiritus
 - Surmattujen ja teloitettujen voimallisuus
 - Ruumiinnsien käyttö taikudessa ja lääkinnässä

Ihmisen sieluosuudet

- Henkisielu
 - Tajunta, minuus ja järki
 - Matkustaa kuoleman jälkeen esi-isien luo
- Ruumissieli
 - Hengitys, henki ja elinvoima
 - Poistuu kuoleman yhteydessä kehosta
 - Jää harhailemaan, jos ihminen kuolee ennen säädettyä aikaa

Ruumis kummittelee

- Aineeton kummittelu
- Ruumiillinen kummittelu
 - Asiaankuulumaton henki pitää ruumiin toimivana
 - Oma sielu vai paha henki?
 - Kansanomainen vampyyriperinne
- Ruumis toimii vain, jos elinvoimaa on jäljellä
 - Surmatut ja tapaturmaisesti kuolleet todennäköisimpiä kulkevia ruumiita

Ruumiin saastuttavuus

- Henkinen/moraalinen saastuttavuus
 - Kiinnittyy vainajan sieluun, pahenee loukattuna
 - Koskee eniten lähimpiä omaisia
- Fyysinen/mekaaninen saastuttavuus
 - Kumpuaa lihan hajoamisesta
 - Tarttuu koskettaessa tai ilman kautta
- Käytännössä näitä ei erotella toisistaan
 - Fyysinen kontakti ja assosiaatio samanveroisina